

föltételt megad, s még többnek teljesülése csiráit rejti magában, a melyeknek segítségével a magyar nemzeti közművelődés, de különösen a népoktatás, meggyorsított lépésekkel haladhat dicső célja felé.

Bárcsak huszonöt kimult költségvetésünknek ez a vázlatos rajza is intő táblálul szolgálhatna, hogy a most elhagyott útra soha se térjünk többé vissza!

HAJNÓCZI R. JÓZSEF.

AZ EGYSÉGES KÖZÉPISKOLA KÉRDÉSE A KÖZOKTATÁSÜGYI TANÁCSBAN.

A)

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak az országos közoktatási tanácshoz intézett leirata.

Középiskoláink reformja érdekében a lefolyt évben értekezletet hívtam egybe, melyben a fenforgó ügynek nemzeti és állami életünkre kiható nagy fontosságánál fogva, nemcsak a középiskolai adminisztráció terén működő szakközegeim és gyakorlati tanítással foglalkozó középiskolai tanárok, hanem az általános felfogás teljes és biztos érvényesülhetése céljából — kulturális életünk más férfiai is részt vettek.

Ez értekezlet egyhangúlag helyeselte törekvésemet: az egységes középiskolát.

Miként általánosan ismeretes és a közoktatási tanácscsal közölt hivatalos jegyzőkönyvből részletesen látható, az értekezlet egyhangúlag kijelentette, hogy az új középiskolában egy egységes, minden tanulóra egyaránt kötelező erős törzstanítás legyen, hogy e közös törzsben befoglaltassék a latin nyelv is, melynek tanítása azonban csak akkor vegye kezdetét, mikor a tanulók a magyar nyelvben már kellőleg megerősödtek, hogy az egységes középiskolának erős és egységes törzstanítása mellett, csakis a felső osztályokban legyen egy-két tantárgy a tanulók hajlama és jövőndő hivatása szerint szabad választásra hagyva; végül, hogy az egységes középiscola eltérve a mostani törvényes rendelkezésektől, csak egy qualificatiót nyújtson, a mely az összes főiskolai tanulmányokra megnyissa az utat.

Ez értekezlet alapján az egységes középiscola leendő rendszerére és szervezetére nézve részletes tudományt dolgoztattam ki. E tanulmány

a rendszeren és szervezeten kívül középiskoláink életének minden néven nevezendő szükségleteire pl. a tanárok megfelelőbb kiképzésére, a testi nevelés kérdésére, a középiskolák territoriális elhelyezésére, a szükséges anyagi erők előteremtésére stb. is kiterjeszkedik.

Mielőtt a kérdésben véglegesen döntenék, szükségesnek találtam az e célra leginkább hivatott véleményező szakközegemnek, az országos közoktatási tanácsnak, nézetét meghallgatni, s felhívni javaslatának megtételére, és pedig ezen alkalommal csupán az új középiskola tanulmányi rendjére nézve. Ennek megállapítása után következnek majd a többi teendők, és pedig első sorban a tanterv elkészítése, melyben nemcsak a pädagogia álláspontját, hanem azon tapasztalatokat is figyelembe kívánom venni, melyeket hazai viszonyaink szerint kulturánk továbbfejlesztése tekintetében a legközelebb multban szereztünk.

Az elem terjesztett tanulmány, melynek ide vágó részét mellékletben ezennel megküldöm, az új középiskola terjedelmét 8 osztályra és ugyanannyi évfolyamra tervezi, megtoldva esetleg e tanfolyamot a helyi viszonyok szerint egy előkészítő osztállyal, mely tanítványait az elemi iskola III. osztályából is felveszi. Az oktatás közös törzseül az eddigi gymnasium és reáliskola közös tárgyait ajánlja, belevonva a gymnasiumból a latin nyelvet, de elhagyva a görögöt, belevonva a reáliskolából a chemiát, de elhagyva a francia nyelvet s az ábrázoló mértant.

Megkívánja azonban egyuttal a tanulmány, — a mi feltétlen helyeslésemmel találkozok, — hogy a tanulmányi rend most szóban forgó kérdéseinek megállapítása után következő tanterv-készítésnél a tananyag a legszigorúbban megrostáltassék s minden oly részlet, mely a főiskolai oktatásnak elébe vág s a nevelés e fokán nem szükséges, kihagyassék, annál is inkább, mert a testi nevelésnek, melynek fejlesztését már is megindítottam, az új szervezetben is kellő helyet és időt kell juttatnunk.

Az említettem tanulmány, a latin nyelvet a II-ik, a német nyelvet a III-ik osztályban kívánja megkezdeni, a tanulók egyéni képessége, hajlama és jövő hivatása szerint választható rendes tantárgyakat pedig a 4 felső osztályra tervezi. E tárgyak volnának: a görög nyelv, a francia nyelv, a rajz (ez utóbbi körülbelül oly módon, mint jelenleg gymnásiumaink felső osztályaiban választható szabadkézi rajz, nem az ábrázoló mértan rendszeres és elméleti tanításával kapcsolatosan, hanem csak az ábrázolásnak megismertetésével). E három tárgyból minden tanuló köteles volna egyet választani, de választhatna kettőt is. A választott tárgyak nem adnának külön qualificációt főiskoláink különbözősége szerint, s csak arra szolgálnának, hogy az ifjú elme specziális tehetségének és hajlamának fejlődésére alkalmat nyujtsanak.

A francia nyelvet illetőleg azonban meg kell jegyezmem, hogy habár elismerem a francia nyelv és irodalom fontosságát és művelődési

és nemzetközi tekintetben, nézetem szerint mégis felmerülhet azon kérdés, vajjon a francia nyelvnek meg van-e ama mélyreható szerepe a középiskolai oktatásban, mint egyrészt a humánus képzés tekintetében a görög nyelvnek, másrészt a reális képzés tekintetében (a technikai felső iskolák érdekében) a rajznak van, a minthogy a francia nyelv a mai reáliskolában is a bővebb irodalmi műveltség szolgálatában állva, a latin nyelvet, tehát azon tárgyat van hivatva pótolni, mely most már az egységes középiskola törzsében foglalna helyet.

Ez észrevételemmel, — mely természetesen sehogy sem zárja ki a francia nyelvnek, mint rendkívüli tantárgynak a mai gymnasiumihoz hasonlóan egységes középiskolában való tanítását, — legkevésbé sem akarok a közoktatási tanács véleményének eléje vágni, csak azt kívánom, hogy a tanács e tantárgy tanításának kérdését a legbehatóbb megfontolás tárgyává tegye.

Mindezek után felhívom a tanácsot, hogy a szóban lévő tanulmány-
nak ide mellékelt részéről, úgyszintén azon megállapodásokról is, melyek az egységes középiskola ügyében megtartott értekezleten egyhangúlag létre jöttek, véleményét és javaslatát terjeszsze előm.

Budapest, 1893. január 4-én.

Gróf Csáky.

Melléklet.

Az «egységes középiskolára» vonatkozó tanulmányból.

Az egységes középiskola tanulmányi rendjét illető kérdések.

Az egységes középiskola tanulmányi rendjének azon kérdéseire nézve, melyek az iskola jellegét állapítják meg, az egységes középiskola tárgyában megtartott értekezleten kifejtettek alapján elfogadhatjuk kiindulásul azon álláspontot, melyet az értekezlet elfoglalt.

Az értekezlet úgyszólván csak az elvet mondotta ki, a midőn helyeselte az egységes középiskolát. A részletekre nézve azonban csak néhány pont jutott egyhangúlag kifejezésre, nevezetesen, hogy az egységes középiskola, menten minden mesterkélt elágazástól, egy minden tanulóra kötelező erős és egységes törzstanfolyamból álljon, melyben a latin nyelv is befoglaltassék, de hogy a latin nyelv tanítása előbb ne vegye kezdetét, míg a tanulók a magyar nyelv gyakorlatában kellőleg meg nem erősödtek; továbbá, hogy a felső osztályokban csak egy-két tárgyra nézve legyen a tanulóknak az ő speciális hajlamuk, tehetségök és jövő hivatásuk szerint szabad választásuk, végül, hogy az egységes középiskola csak egy qualificatiót nyújtson, mely kivétel nélkül minden tanulmányra megnyissa az utat.